

Na osnovu člana 26. i 28. stav (2) Zakona o Vladi Kantona Sarajevo ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 36/14 - Novi prečišćeni tekst i 37/14 - Ispravka), Vlada Kantona Sarajevo, na 12. sjednici održanoj 08.03.2021. godine, donijela je

**ODLUKU
O STUPANJU NA SNAGU PROTOKOLA O
POSTUPANJU U SLUČAJU SEKSUALNOG I SPOLNO
ZASNOVANOG UZNEMIRAVANJA, KAO OBLIKA
NASILJA U ORGANIMA UPRAVE, JAVNIM
PREDUZEĆIMA, JAVNIM USTANOVAMA I PRAVNIM
LICIMA ČIJI JE OSNIVAČ KANTON SARAJEVO**

I

(Predmet)

Vlada Kantona Sarajevo donosi Protokol o postupanju u slučaju seksualnog i spolno zasnovanog uznemiravanja, kao oblika nasilja u organima uprave, javnim preduzećima, javnim ustanovama i pravnim licima čiji je osnivač Kanton Sarajevo (u daljem tekstu: organi javnog sektora Kantona), koji se nalazi u prilogu ove odluke i njen je sastavni dio.

II

(Obaveze organa javnog sektora Kantona Sarajevo)

- (1) Obavezuju se organi javnog sektora da u roku od 30 dana od dana stupanja na snagu ove odluke, realizuju sve obaveze proizašle iz Protokola navedenog u tački I ove odluke.
- (2) Obavezuje se Vlada Kantona Sarajevo da svoje obaveze iz Protokola realizuje u roku od 30 dana od dana stupanja na snagu ove odluke.

III

(Preporuke jedinicama lokalne samouprave)

Preporučuje se Gradu Sarajevo i općinama na teritoriji Kantona Sarajevo, kao jedinicama lokalne samouprave na teritoriji Kantona Sarajevo, da postupaju po Protokolu iz tačke I ove odluke.

IV

(Stupanje na snagu)

Ova odluka stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u "Službenim novinama Kantona Sarajevo".

Broj 02-04-7395-1/21

08. marta 2021. godine

Sarajevo

Premijer

Edin Forto, s. r.**PROTOKOL**

O POSTUPANJU U SLUČAJU SEKSUALNOG I SPOLNO ZASNOVANOG UZNE MIRAVANJA, KAO OBLIKA NASILJA U ORGANIMA UPRAVE, JAVNIM PREDUZEĆIMA, JAVNIM USTANOVAMA I PRAVNIM LICIMA ČIJI JE OSNIVAČ KANTON SARAJEVO

1. UVOD**I – Međunarodni izvori**

Od međunarodnih dokumenata usmjerenih na zaštitu žrtava seksualnog uznemiravanja i nasilja ističu se:

- Konvencija Ujedinjenih naroda o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena /CEDAW/ i Fakultativni protokol,
- Evropska Konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda,
- Deklaracija Ujedinjenih naroda o uklanjanju nasilja nad ženama iz 1993. godine,
- Konvencija Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja,
- Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta,
- Konvencija o pravima osoba s invaliditetom,
- Konvencija Vijeća Evrope o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja iz 2007. godine;
- Konvencija Vijeća Evrope o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija) iz 2011. godine,
- Preporuka (2002)5 Odbora ministara Vijeća Europe državama članicama o zaštiti žena od nasilja i Memorandumu s objašnjenjima,
- Preporuka CM/Rec (2007) 17 Odbora ministara državama članicama o standardima i mehanizmima ravnopravnosti spolova,
- Opća preporuka br. 35. o rodno utemeljenom nasilju nad ženama iz 2017. godine,
- Pekinška deklaracija i Platforma za akciju iz 1995. godine,
- Rezolucija o ljudskim pravima 2005/41, prihvaćena na 57. zasjedanju Vijeća za ljudska prava, 19. 04. 2005. godine,
- Preporuka Odbora ministara Vijeća Europe CM/Rec (2019)1 Sprječavanje i borba protiv seksizma,
- Preporuka CM/Rec (2017)9 o rodnoj ravnopravnosti u audiovizuelnom sektoru,
- Preporuka CM/Rec (2015)2 Odbora ministara/ministrice Vijeća Europe državama članicama o rodno osviještenoj politici u sportu,
- Preporuka Odbora ministara CM/Rec (2013)1 državama članicama o ravnopravnosti spolova i medijima,
- Preporuka CM/Rec (2012)6 Odbora ministara državama članicama o zaštiti i promicanju prava žena i djevojaka s invaliditetom,
- Preporuka CM/Rec (2010)10 o ulozi žena i muškaraca u sprečavanju i rješavanju sukoba i izgradnji mira,

- Preporuka (2008)1 Odbora ministara zemljama članicama o uključivanju rodnih razlika u zdravstvenu politiku,
- Preporuka CM/Rec(2007)17 o standardima i mehanizmima ravnopravnosti spolova,
- Preporuke CM/Rec (2007)13 Odbora ministara Vijeća Europe državama članicama o rodno osviještenoj politici u obrazovanju,
- Preporuka br. R (98) 14 o rodno osviještenim politikama,
- Preporuka br. R(85)2 o pravnoj zaštiti od spolne diskriminacije.

II – Zakonodavni okvir u Bosni i Hercegovini

Pitanje seksualnog uznemiravanja i nasilja u zakonodavnom smislu u Bosni i Hercegovini je regulisano u više propisa. Za potrebe ovog protokola najvažniji su:

1. Zakon o zabrani diskriminacije ("Službeni glasnik BiH", br. 59/09 i 66/16)

Član 2.

(Definicija diskriminacije)

Diskriminacijom će se, u smislu ovog zakona, smatrati svako različito postupanje uključujući svako isključivanje, ograničavanje ili davanje prednosti utemeljeno na stvarnim ili pretpostavljenim osnovama prema bilo kojem licu ili grupi lica i onima koji su s njima u rodbinskoj ili drugoj vezi na osnovu njihove rase, boje kože, jezika, vjere, etničke pripadnosti, invaliditet, starosna dob, nacionalnog ili socijalnog porijekla, veze s nacionalnom manjinom, političkog ili drugog uvjerenja, imovnog stanja, članstva u sindikatu ili drugom udruženju, obrazovanja, društvenog položaja i spola, seksualne orijentacije, rodno identiteta, spolnih karakteristika, kao i svaka druga okolnost koja ima za svrhu ili posljedicu da bilo kojem licu onemogući ili ugrožava priznavanje, uživanje ili ostvarivanje na ravnopravnoj osnovi, prava i sloboda u svim oblastima života.

U članu 4. ovog zakona date su definicije pojava oblika diskriminacije:

(1) *Uznemiravanje je svako neželjeno ponašanje uzrokovano nekom od osnova iz člana 2. stav (1) ovog Zakona koje ima za cilj ili stvarno predstavlja povredu dostojanstva osobe i stvaranje zastrašujućeg, neprijateljskog, degradirajućeg, ponižavajućeg ili uvredljivog okruženja.*

(2) *Seksualno uznemiravanje je svaki oblik neželjenog verbalnog, neverbalnog ili fizičkog ponašanja spolne prirode čiji je cilj ili efekat povreda dostojanstva lica, posebno kada se njime stvara zastrašujuće, neprijateljsko, degradirajuće, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje.*

Zbog karakterističnosti uznemiravanja potrebno je ukazati i na stav 6. člana 4. Zakona o zabrani diskriminacije, gdje je definisan teži oblik diskriminacije:

(6) *Težim oblikom diskriminacije smatrat će se diskriminacija počinjena prema određenoj osobi po više osnova iz člana 2. stav 1. ovog zakona (višestruka diskriminacija), diskriminacija počinjena više puta (ponovljena diskriminacija) i diskriminacija koja postoji duže vrijeme (produžena diskriminacija).*

Osim definicije, navedeni zakon je predvidio i postupak za zaštitu od diskriminacije, koji u svojim ključnim aspektima (posebna tužba, teret dokazivanja, rokovi), pruža zaštitu žrtvama diskriminacije.

2. Zakon o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", br. 16/03 i 102/09)

U članu 5. i ovaj Zakon definiše uznemiravanje/seksualno uznemiravanje:

(1) *Uznemiravanje je svako neželjeno ponašanje po osnovu spola kojim se želi povrijediti dostojanstvo osobe ili grupe osoba i stvoriti zastrašujuće, neprijateljsko, degradirajuće, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje ili kojim se postiže takav učinak.*

(2) *Seksualno uznemiravanje je svaki neželjeni oblik verbalnog, neverbalnog ili fizičkog ponašanja spolne prirode kojim se želi povrijediti dostojanstvo osobe ili grupe osoba, ili kojim se postiže takav učinak, naročito kad to ponašanje stvara zastrašujuće, neprijateljsko, degradirajuće, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje.*

(3) *Poticanje na diskriminaciju zasnovano na spolu, ako je počinjeno sa namjerom, izjednačava se sa diskriminacijom u smislu člana 3. ovog Zakona.*

U članu 29. ovog Zakona, za uznemiravanje ili seksualno uznemiravanje, predviđena je kazna zatvora.

Član 29.

Ko na osnovu spola vrši nasilje, uznemiravanje ili seksualno uznemiravanje kojim se ugrozi mir, duševno zdravlje i tjelesni integritet kaznit će se kaznom zatvora od 6 mjeseci do 5 godina.

Seksualno uznemiravanje definisano je i Zakonom o radu ("Službene novine Federacije BiH", broj 26/16 i 89/18) u članu 9. stav (3), kako slijedi:

Član 9.

(Uznemiravanje i nasilje na radu)

(3) *Seksualno uznemiravanje u smislu stava 1. ovog člana je svako ponašanje koje riječima ili radnjama seksualne prirode ima za cilj ili predstavlja povredu dostojanstva radnika i lica koje traži zaposlenje, a koje izaziva strah ili stvara ponižavajuće ili uvredljivo okruženje.*

Pored navedenih zakona, koji tretiraju pitanje diskriminacije, uznemiravanja i seksualnog uznemiravanja, svi krivični zakoni Bosne i Hercegovine propisuju krivična djela protiv spolne slobode i morala (uključujući silovanje i druga najteža djela seksualnog nasilja), koja nisu predmet ovog protokola, s obzirom na sredstva izvršenja ovih krivičnih djela (sila i prijetnja), kao i nastupajuću posljedicu.

U zakonodavnom okviru Bosne i Hercegovine postoji i niz drugih zakona koji regulišu određene oblike seksualnog uznemiravanja, a koji nisu predmet ovog protokola (npr. Zakon o sprječavanju nasilja u porodici).

III – Šta sve predstavlja seksualno i spolno zasnovano uznemiravanje i seksualno nasilje

Seksualno i spolno zasnovano uznemiravanje je neželjeno ponašanje koje osoba koja je izložena ovakvom ponašanju smatra ponižavajućim ili uvredljivim. Pitanje da li je ponašanje u konkretnom slučaju neželjeno je subjektivno – i procjenjuje se iz perspektive osobe koja se osjeća uznemireno. Prema tome, ovakvo ponašanje postoji nezavisno od toga da li osoba koja je počinila takvo ponašanje ima spoznaju o neželjenom karakteru preduzete radnje. Nebitno je da takvo ponašanje drugima nije nepoželjno, ili je ranije prihvatano u datom radnom okruženju. Seksualno i spolno zasnovano uznemiravanje može biti vertikalno (npr. Nastavnik - student ili direktor - uposlenik) i horizontalno (npr. radni kolega - kolegica ili student - studentica).

1. Seksualno uznemiravanje

Seksualno uznemiravanje je neželjeno/neprikladno ponašanje seksualne prirode, zbog kojeg se određena osoba osjeća uvrijeđeno, poniženo ili zastrašeno. Neželjeno ponašanje mora sadržavati seksualni element, konotaciju ili implikaciju kako bi se okvalificiralo kao ponašanje seksualne prirode. Seksualno uznemiravanje može se sastojati od različitih oblika verbalnog, neverbalnog ili fizičkog ponašanja seksualne prirode

koje osoba koja je izložena ovom ponašanju ne želi. Verbalno ponašanje odnosi se na riječi odnosno zvukove koje osoba iskaže ili izrazi, a može ih iskazati usmenim odnosno pismenim putem. Primjeri verbalnog ponašanja, između ostalog, su:

- zahtijevanje dodira, zagrljaja,
- upućivanje seksualnih prijedloga,
- upućivanje uvreda, komentara, opaski ili aluzija seksualne prirode,
- neželjeni pozivi na sastanke, flertovanje ili traženje seksualnog odnosa ili seksualnih usluga,
- neželjena pitanja o seksualnom životu,
- upućivanje uvredljivih viceva, seksualnih šala i dobacivanja,
- komentiranje nečije seksualne (ne)privlačnosti,
- pisanje seksualno eksplicitnih ili sugestivnih (SMS i e-mail) poruka ili pisama,
- širenje seksualnih glasina (uključujući i online),
- uvjetovanje ostvarivanja beneficija i napredovanja na poslu seksualnim uslugama,
- prijetnje kažnjavanjem osobe koja odbija udovoljiti seksualnim ponudama.

Neverbalno ponašanje obuhvata sva ponašanja, odnosno izraze od strane osobe koji ne obuhvataju riječi odnosno zvukove, npr. izraze lica, pokrete tijelom ili simbole. Neverbalno ponašanje obuhvata, ali se ne ograničava na:

- gestikulacije i insinucije koje upućuju na imitaciju seksualnog odnosa,
- izlaganje, prikazivanje ili slanje pornografije, seksualno eksplicitnih slika, karikatura, postera ili drugih seksualnih slika (uključujući i online).

Fizičko ponašanje odnosi se na svako seksualno ponašanje osobe koje uključuje kontakt s tijelom osobe koja je izložena neželjenom ponašanju. Fizičko ponašanje obuhvata, ali se ne ograničava na:

- dodire seksualne prirode, zagrljaje, poljupce,
- štipanje, milovanje, stiskanje druge osobe,
- nepotrebne fizičke kontakte s tijelom druge osobe i nepotrebnu bliskost (invazija osobnog prostora),
- fizičko nasrtanje.

2. Spolno zasnovano uznemiravanje

Spolno zasnovano uznemiravanje je neželjeno i neprikladno ponašanje u vezi sa spolom osobe, kojim se omalovažava, ponižava ili vrijeđa osoba u njenom svojstvu kao muškarca ili žene. Podrazumijeva neželjeno verbalno, neverbalno i/ili fizičko ponašanje vezano uz pripadnost osobe određenom spolu. Prema tome, predstavlja vrstu uznemiravanja koje se vrši zbog spolnih uloga žena i muškaraca u društvu, odnosno spolnih uloga za koje se smatra da žene i muškarci trebaju da vrše. Spolno zasnovano uznemiravanje može se dogoditi ako su osobe maltretirane za ponašanje koje se percipira kao stereotipno karakteristično za njihov spol, ili zbog toga što ponašanje nije u skladu sa stereotipnim predodžbama o muškosti (spolnim ulogama i karakteristikama muškaraca) i ženstvenosti (spolnim ulogama i karakteristikama žena).

Spolno zasnovano uznemiravanje može uključivati ponašanje koje namjerava nametnuti i/ili pojačati tradicionalne heteroseksualne rodne norme, npr. dominantni muškarci – podređene žene. Za razliku od seksualnog uznemiravanja, spolno zasnovano uznemiravanje nije generalno motivirano seksualnim interesom ili namjerom. Češće se zasniva na neprijateljstvu, te predstavlja pokušaj da se kreira okruženje u okviru kojeg se osoba na koju je uznemiravanje usmjereno osjeća nepoželjnom. U nekim slučajevima, spolno zasnovano uznemiravanje može imati isti oblik kao i uznemiravanje na osnovu seksualne orijentacije, ili tzv. homofobno maltretiranje.

Primjeri spolno zasnovanog uznemiravanja, između ostalog, su:

- upućivanje neprimjerenih komentara o nečijim fizičkim osobinama ili ponašanju na osnovu roda (npr. izjava da je ženi mjesto u kući ili da nije podobna za određeni posao),
- upućivanje komentara ili nekorektan odnos prema osobama koje se ne ponašaju u skladu sa stereotipnim spolnim ulogama,
- grub i vulgaran humor ili jezik u odnosu na spol,
- verbalno zlostavljanje nekoga, prijetnje ili podrugivanje nekome na osnovu spola,
- omalovažavanje zaposlenika/ica i studenata/ica po osnovu spola kojim se stvara neprijateljska atmosfera.

3. Seksualno nasilje

Najčešći oblici seksualnog nasilja su:

a) seksualno uznemiravanje i/ili napastovanje je jedan od najčešćih oblika seksualnog nasilja koji obuhvaća neželjena seksualna ponašanja koja nužno ne uključuju fizički dodir te time osobu dovode u neugodan i ponižavajući položaj i izazivaju osjećaj srama. U većini slučajeva se radi o ponovljenim ponašanjima koja se javljaju kroz duže vremensko razdoblje i za koje žrtva ne može naći sistemsko rješenje. Najčešći oblici su neželjene seksualne primjedbe i verbalni prijedlozi, neprikladna pažnja, fiički dodiri, seksističke, uvredljive i diskriminirajuće primjedbe i šale, širenje seksualnih glasina o osobi i drugo.

b) Seksualno zlostavljanje i/ili prisilne spolne radnje obuhvaćaju mnoge oblike seksualnog nasilja koji su teži od seksualnog uznemiravanja, a prema postojećim zakonima još ne ulaze u kategoriju silovanja. Obuhvaćaju neželjena seksualna ponašanja iznuđena primjenom sile i/ili prijetnji, a uključuju fizički dodir s nasilnikom – neželjeni i prisilni dodiri intimnih dijelova tijela, seksualne aktivnosti izmanipulirane lažima, prijetnjama, pritiskom te prisiljavanje na masturbaciju.

c) Silovanje je najteži oblik seksualnog nasilja koji uključuje prisilnu vaginalnu, analnu i/ili oralnu penetraciju penisom, drugim dijelom tijela i/ili objektima. Ubraja se među izuzetno teška i traumatska iskustva s teškim posljedicama za žrtve. S obzirom na počinitelja možemo razlikovati silovanje kao sastavni dio obiteljskog nasilja (silovanje u braku), silovanje u vezama/"na spoju", silovanje nepoznate osobe, grupno silovanje, silovanje u oružanim sukobima i ratu.

Osim ubojstva, silovanje je najozbiljnije nasilje nad tijelom osobe jer oduzima žrtvi fizičku i emocionalnu autonomiju, slobodu i privatnost.

III - Ciljevi i svrha Protokola

Protokolom o postupanju u slučaju seksualnog i spolno zasnovanog uznemiravanja u organima uprave, javnim preduzećima, javnim ustanovama i pravnim licima čiji je osnivač Kanton Sarajevo (u daljem tekstu: Protokol) Vlada Kantona Sarajevo iskazuje posvećenost principima ravnopravnosti spolova i stvaranju atmosfere uzajamnog poštovanja u svim institucijama javne uprave i ustanovama kojima je osnivač Kanton Sarajevo.

Protokol predstavlja skup mjera i aktivnosti koje se poduzimaju u cilju sprječavanja seksualnog i spolno zasnovanog uznemiravanja. Protokol utvrđuje standarde prepoznavanja seksualnog i spolno zasnovanog uznemiravanja kao protivzakonitog i neželjenog ponašanja, te propisuju internu proceduru za postupanje i preventivno djelovanje u vezi sa neželjenim ponašanjem na radnom mjestu i/ili u vezi sa radnim mjestom i u institucijama obrazovanja. Protokolom se nastoji osigurati i promovirati spolna ravnopravnost i zaštita od seksualnog uznemiravanja i spolno zasnovanog uznemiravanja u svim organima javnog sektora, kako u svakodnevnom radu tako i

prilikom zapošljavanja/skolovanja u obrazovnim ustanovama. Protokol se provodi u cilju zaštite pojedinačnih ljudskih prava i sloboda garantovanih Ustavom Bosne i Hercegovine, zakonima i drugim pozitivnopravnim propisima u Bosni i Hercegovini i obavezujućim međunarodnim dokumentima.

Vlada Kantona Sarajevo prepoznaje brojne štetne posljedice seksualnog i spolno zasnovanog uznemiravanja koje se ogleda u šteti prema pojedincima/kama izloženim ovakvom ponašanju ali i prema organima javne uprave u kojima se ovakva ponašanja dešavaju ili tolerišu.

Ciljevi Protokola su:

1. Uspostavljanje mehanizama i uvođenje efikasnog postupka u zaštiti osoba izloženih seksualnom i spolno zasnovanom uznemiravanju koje se dogodi u gore navedenim ustanovama i institucijama Kantona Sarajevo,

2. Uspostava savjetodavnog tijela u Vladi Kantona Sarajevo u cilju koordiniranja i prilagođavanja odredbi ovog Protokola u skladu sa potrebama,

3. Provođenje redovnih mjera prevencije, uključujući obavezno informiranje i edukaciju s ciljem podizanja svijesti i sprečavanja seksualnog spolno zasnovanog uznemiravanja,

4. Jačanje saradnje sa relevantnim institucijama i mehanizmima zaštite u Kantonu Sarajevo,

5. Jačanje saradnje sa vaninstitucionalnim mehanizmima prevencije (nevladine organizacije) u cilju unaprjeđenja kapaciteta za borbu protiv seksualnog i spolno zasnovanog uznemiravanja,

6. Nulta stopa tolerancije radi dugoročnog smanjenja stope seksualnog i spolno zasnovanog uznemiravanja,

7. Prikupljanje informacija i čuvanje dokumentacije u vezi sa prijavama seksualnog spolno zasnovanog uznemiravanja, osiguravanje povjerljivosti podataka u vezi sa institucionalnim postupanjem u slučajevima seksualnog i spolno zasnovanog uznemiravanja skladu s odredbama Zakona o zaštiti ličnih podataka (Službeni glasnik BiH", br. 49/2006, 76/2011 i 89/2011 – ispr.) i Etičkim kodeksom za državne službenike u Federaciji Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije BiH", broj 27/14).

2. INTERNA PROCEDURA

a. Protokol se primjenjuje na sve zaposlene osobe i druga lica angažovana po drugom pravnom osnovu u organima javnog sektora. Protokol se primjenjuje i na bivše zaposlene i potencijalne zaposlene (tj. kandidate i kandidatkinje za posao) u organima javnog sektora, u zavisnosti od okolnosti postojećeg neželjenog ponašanja. Protokol se primjenjuje i u odnosu prema klijentima, pacijentima, te svim osobama koje koriste usluge službi javnog sektora. Svi organi javnog sektora na koje se Protokol odnosi dijele odgovornost za prevenciju seksualnog i spolno zasnovanog uznemiravanja.

Interna procedura za preventivno djelovanje (u daljem tekstu: interna procedura) predstavlja postupak za interno rješavanje neželjenog ponašanja, uključujući seksualno i spolno zasnovano uznemiravanje.

Većina osoba na koje je neželjeno ponašanje - seksualno i spolno zasnovano uznemiravanje usmjereno, prije svega žele da navedeno ponašanje prestane, kako bi mogle nastaviti raditi/skolovati se u ugodnom, pristojnom i profesionalnom okruženju. Interna procedura pojedincima/kama pruža priliku da riješe problem neželjenog ponašanja na povjerljiv, neprijeteći i sporazuman način. Povjerljivo rješavanje pritužbi ili prijava neželjenog ponašanja doprinosi održavanju radnog okruženja/obrazovne ustanove bez sukoba i neprijateljstava i povećava vjerovatnoću da će osobe uključene u internu proceduru moći nastaviti da rade/skoluju se zajedno.

b. Interna procedura služi da se dokumentuju prvobitna nastojanja osobe koja je izložena neželjenom ponašanju i da se ovakvo ponašanje zaustavi u dobroj vjeri. Pored ovoga, kroz primjenu interne procedure dokumentuje se i preduzimanje radnji od strane pojedinačne institucije (kroz postupanje savjetnika i savjetnica za prevenciju seksualnog i spolno zasnovanog uznemiravanja na razrješenu situacije postojećeg neželjenog ponašanja na radnom mjestu/obrazovnoj ustanovi.

c. Svrha interne procedure kao takve jeste da svim subjektima na koje se Protokol primjenjuje omogući rješavanje neželjenog ponašanja prije nego ono dosegne nivo protivpravnog ponašanja.

d. Osoba koja je izložena neželjenom ponašanju i osoba koja ispoljava neželjeno ponašanje neće trpiti nikakve posljedice na radnom mjestu zbog učestvovanja u internoj proceduri.

e. Organ javnog sektora, kao ni bilo koja zaposlena osoba neće preduzimati mjere ili radnje koje proizvode negativne posljedice prema osobi koja se žalila na postojanje neželjenog ponašanja, koja pokrene pitanje postojanja seksualnog ili spolno zasnovanog uznemiravanja na radnom mjestu, ili koja je svjedočila seksualnom ili spolno zasnovanom uznemiravanju. Ukoliko bilo koja zaposlena osoba preduzme takve radnje one će se tretirati kao poseban oblik uznemiravanja koji može biti predmet disciplinske odgovornosti.

f. Protokol za prevenciju seksualnog i spolno zasnovanog uznemiravanja temelji se na pretpostavci da osobe izložene ovakvom ponašanju prvenstveno žele da navedeno ponašanje prestane kako bi mogle nastaviti raditi ili studirati u prijatnoj i profesionalnoj atmosferi. U slučaju pojave neželjenog ponašanja osobi koja je izložena takvom ponašanju preporučuje se pokretanje interne procedure za rješavanje neželjenog ponašanja.

g. U slučajevima seksualnog i spolno zasnovanog uznemiravanja, nijedna odredba ovog Protokola ne može se tumačiti kao ograničavanje ili umanjivanje prava na pokretanje disciplinskog, građanskog i krivičnog ili bilo kojeg drugog odgovarajućeg postupka.

h. Nijedna odredba ovog Protokola ne može ograničavati pravo organa javnog sektora da propisuju i donose svoje interne akte kojima se reguliše pitanje seksualnog i spolno zasnovanog uznemiravanja. U donošenju internih akata postupanje i zaštita mora se oslanjati na standarde međunarodnih konvencija, te zakone u BiH koji su navedeni u ovom Protokolu, te se ni na koji način ne smije umanjivati standard zaštite i postupanja u skladu sa pravima osoba koja su izložene seksualnom i spolno zasnovanom uznemiravanju.

i. Interna procedura se koristi kada osoba na koju je neželjeno ponašanje usmjereno ne želi tražiti sankcije ili disciplinske mjere protiv osobe koja ispoljava neželjeno ponašanje (nego bi jednostavno željela dobiti pomoć u zaustavljanju takvog ponašanja).

j. Protiv osoba koje zloupotrebljavaju internu proceduru, bit će pokrenut disciplinski postupak u skladu sa pozitivnim propisima.

I – Savjetnici i postupanje savjetnika: ko ih imenuje i koja je njihova uloga

U roku od 30 dana nakon usvajanja ovog Protokola svaki organ javnog sektora ima obavezu da imenuje osobu koja će obavljati poslove savjetnika/savjetnice. Savjetnik/savjetnica može biti osoba izabrana iz kolektiva ili vanjski saradnik/saradnica odgovarajuće stručne spreme ili iskustva. Imajući u vidu veliki broj organa javnog sektora, Vlada Kantona Sarajevo uspostavlja Sigurnu kancelariju koja će vršiti ulogu centralnog savjetnika/savjetnice i nema položaj koordinirajućeg tijela između savjetnika, već obavlja funkciju savjetnika, a kojem se

osoba izložena uznemiravanju može obratiti u slučaju da iz nekih razloga ne želi podnijeti prijavu savjetniku iz organa u kojem je zaposlena, odnosno ako organ javnog sektora nema kapacitete da obezbijedi savjetnika u smislu manjeg broja zaposlenih (do pet zaposlenika, isključujući rukovodioca). Centralni savjetnik (Sigurna kancelarija) se uspostavlja u prostoru Zavoda za pružanje besplatne pravne pomoći Kantona Sarajevo.

Internu proceduru za rješavanje seksualnog i spolno zasnovanog uznemiravanja provodi savjetnik/savjetnica za prevenciju seksualnog i spolno zasnovanog uznemiravanja. Savjetnika i/ili savjetnicu imenuje rukovodilac institucije na period od četiri godine. Za obavljanje poslova savjetnika/ce odredit će se do dvije osobe koje uživaju poštovanje unutar institucije i koje pristupaju komunikaciji s radnim kolegama i kolegicama na pristojan i povjerljiv način. Nakon imenovanja, institucija obavještava sve zaposlene i studente/ice i učenike/ice o imenovanju savjetnika/ce, uz obrazloženje kako ih kontaktirati.

Savjetnik treba da pohađa relevantne edukacije, putem kojih će steći specijalizirana iskustva i znanja na osnovu kojih će žrtvi uznemiravanja moći pružiti odgovarajuću pomoć i savjetovanje.

II - Šta učiniti ukoliko smatrate da ste izloženi seksualnom i spolno zasnovanom uznemiravanju?

Osobe koje smatraju da su bile ili da su izložene neželjenom ponašanju ohrabruju se da se direktno obrate osobi koja ispoljava neželjeno ponašanje – bilo lično, u pismenom obliku ili telefonom – kako bi joj dale do znanja da je predmetno ponašanje neželjeno, da ih vrijeđa, stvara nelagodu ili utječe na obavljanje svakodnevnih aktivnosti. Ovim se osobama preporučuje da vode evidenciju o tome kada i na koji način su ostvarile kontakt i kakva je bila njegova sadržina. Osobe kojima je neugodno direktno se obratiti osobi koja ispoljava neželjeno ponašanje ili direktno obraćanje nije rezultiralo prestankom ispoljavanja neželjenog ponašanja mogu zatražiti savjet savjetnika/savjetnice.

U slučaju seksualnog nasilja, i svih djela koja uključuju seksualno nasilje kako je to definisano u Krivičnom zakonu Federacije Bosne i Hercegovine postupanje je u domenu policije i pravosuđa. Savjetnici će u svojim edukacijama obuhvatiti seksualno nasilje u širem smislu ali osim pružanja informacije o modelima zaštite savjetnici ne postupaju u ovim slučajevima.

1. Bitni kontakti

U slučaju izloženosti djelima protiv spolne slobode i morala i slučaju svih oblika seksualnog nasilja	Policija	122
	Tužilaštvo Kantona Sarajevo	033/276-813 Radićeva 6, Sarajevo
Za medicinsku brigu i pomoć	JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo	033/292-500 (Centrala) Ul. Vrazova 11, Sarajevo
	Hitna medicinska pomoć	124 Ul. Kolodvorska 14, Sarajevo
Za podršku u slučaju silovanja i drugih djela seksualnog nasilja	Centar za žene u Sarajevu (Fundacija lokalne demokratije)	033/570-560 Bravadžiluk bb, Sarajevo
	CMZ Centar	033/292 -521
	CMZ Ilidža	033/628 -144; 033/623 -416 lokal 231
	CMZ Novi Grad	033/704 -820
	CMZ Stari Grad	033/537 -783

	CMZ Ilijaš	033/584 -355
	CMZ Hadžići	033/420 -916
	CMZ Novo Sarajevo	033/724 -736
	CMZ Vogošća	033/704-826; 033/704-824; 060/349 -3270

2. Uloga menadžmenta/rukovodstva u prevenciji seksualnog i spolno zasnovanog uznemiravanja

Organizaciona klima je najveći prediktor pojave seksualnog uznemiravanja, a njeno poboljšanje može spriječiti ljude da seksualno uznemiravaju druge. Osoba sklona uznemiravanju manje je vjerovatno da će to učiniti u okruženju koje ne opravdava uznemiravanje i/ili ima snažne, jasne, transparentne posljedice za ta ponašanja.

U cilju stvaranja i održavanja atmosfere spolne ravnopravnosti te sprečavanja seksualnog i spolno zasnovanog uznemiravanja menadžment/rukovodstvo organa javnog sektora treba da djeluje primjerom i poduzme sve neophodne aktivnosti ka zaustavljanju uznemiravanja. Dužnost je da stvori uvjete bez uznemiravanja i učini seksualno uznemiravanje i nasilje predmetom redovnih edukacija, kao i da zaštititi i podrži uznemiravane osobe te omogućiti nesmetano odvijanje preventivnih aktivnosti.

III – Provođenje interne procedure

Interna procedura je strogo povjerljiva i na povjerljivost se obavezuje savjetnik/ica, osoba koja navodno ispoljava neželjeno ponašanje, te osoba koja se obraća za rješavanje problema neželjenog ponašanja. Podaci i detalji razgovora koji proizađu u vezi s provođenjem interne procedure čuvat će se u strogoj povjerljivosti.

Interna procedura se pokreće isključivo na osnovu usmenog ili pismenog obraćanja savjetniku/ici osobe koja traži rješenje zbog izloženosti neželjenom ponašanju.

Osoba koja je izložena navodnom neželjenom ponašanju može se obratiti savjetniku/ici za rješavanje neželjenog ponašanja.

Savjetnik/ca će po prijemu zahtjeva za rješavanje neželjenog ponašanja, obavijestiti osobu izloženu neželjenom ponašanju o njenim pravima – uključujući informaciju o mogućnosti ulaganja pritužbe za kršenje etičkog kodeksa, odnosno propisa o disciplinskoj odgovornosti, podnošenju prijave o izvršenom krivičnom djelu nadležnom tužilaštvu u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti spolova u BiH, kao i o pokretanju drugih postupaka zaštite prava.

Savjetnik/ca će obavijestiti osobu koja ispoljava navodno neželjeno ponašanje da je takvo ponašanje neželjeno za osobu

koja se obratila za savjet i dostaviti povratnu informaciju osobi koja se obratila za savjet bez odlaganja, a najkasnije u roku od sedam dana od obraćanja, a izuzetno kada to nije moguće, u roku od 30 dana.

Iako svrha interne procedure nije činjenično dokazati ili potvrditi predstavlja li predmetno ponašanje seksualno ili spolno zasnovano uznemiravanje, prilikom razgovora se osobi koja navodno ispoljava neželjeno ponašanje uručuje primjerak Protokola.

Savjetnik/ca će jasno obavijestiti osobu koja navodno ispoljava neželjeno ponašanje o sljedećem: predmetno ponašanje je neželjeno iz perspektive osobe na koju je usmjereno, te se stoga traži zaustavljanje takvog ponašanja. Također, osoba koja ispoljava neželjeno ponašanje obavijestit će se o vođenju povjerljive evidencije, odnosno dokumentiranju provođenja interne procedure. Osim ovoga, osoba koja ispoljava neželjeno ponašanje obavijestit će se o mogućnostima izjašnjavanja, odnosno pružanja obrazloženja o predmetnom ponašanju.

Savjetnik/ca će obavijestiti osobu koja je izložena neželjenom ponašanju da se može ponovo obratiti ukoliko se neželjeno ponašanje nastavi ili ukoliko dođe do odmazde nakon što je savjetnik/ca obavijestila osobu koja ispoljava ovakvo ponašanje o njegovom neželjenom karakteru. U slučaju ponovnog obraćanja, savjetnik/ca će pružiti dodatne informacije o mogućnosti pokretanja drugih postupaka zaštite.

O svim poduzetim radnjama u vezi s primjenom interne procedure savjetnik/ca vodi službenu evidenciju povjerljive prirode na vjerodostojan način u skladu sa internim aktima organa javnog sektora. Pristup navedenoj evidenciji isključivo će imati savjetnik/ca, koja je u obavezi voditi računa o sigurnosti i povjerljivosti evidencije. Iznimno, evidencija može biti dostupna ovlaštenim osobama u skladu sa važećim zakonima.

1. Navedena evidencija uključuje:

1. Datum i način obraćanja,
2. Ime i prezime i drugi relevantni podaci osobe koja se obraća i traži savjet,
3. Ime i prezime i drugi relevantni podaci osobe koja ispoljava navodno neželjeno ponašanje,
4. Kratak opis navodnog neželjenog ponašanja,
5. Datum i kratak opis obavijesti koja je uručena osobi koja ispoljava navodno neželjeno ponašanje,
6. Sve druge poduzete radnje.

3. PODIZANJE SVIJESTI

U svrhu podizanja svijesti, prevencije i suzbijanja seksualnog i spolno zasnovanog uznemiravanja, Vlada Kantona Sarajevo samostalno i zajedno sa drugim organima javnog sektora poduzima sljedeće korake na informisanju, edukaciji i prevenciji seksualnog i spolno zasnovanog uznemiravanja:

Mjera	Aktivnost	Nositelj aktivnosti	Vrijeme
1. Informisanje	1.1. Brošura 1.2. Letak 1.3. Promotivni plakati 1.4. Online materijal (uprava šalje uposlenicima) 1.5. Uputiti dopis svim organima javnog sektora sa osnovnim informacijama od SURZN	Vlada KS i nadležna ministarstva u saradnji sa nevladinim organizacijama (u daljem tekstu: NVO)	Mart-juni, 2021.
2. Edukacija	2.1. Seminari ili webinar i o osnovama spola i spolno zasnovanog nasilja za organe javnog sektora: (ministarstva, zavodi, instituti...) 2.2. Izrada online modula za prevenciju seksualno i spolno zasnovanog uznemiravanja 2.3. Treninzi o nesvjesnoj pristrasnosti za organe javnog sektora: (ministarstva, zavodi, instituti...) 2.4. Trening trenera (u daljem tekstu: TOT Obuka) za UNSA predstavnike/ce koji će provoditi treninge sa profesorima na UNSA 2.5. TOT Obuka za UNSA predstavnike/ce koji će provoditi treninge sa profesorima na UNSA i profesorima/cama srednjih i osnovnih škola u KS 2.6. TOT Obuka za Zdravstveni sektor predstavnike/ce koji će provoditi treninge sa svojim uposlenicima	Nadležna ministarstva, obrazovne institucije KS i NVO-i	2021./2022.

	2.7. Uvođenje obaveznog obilježavanja Međunarodne kampanje "16 dana aktivizma protiv rodno zasnovanog nasilja" u svim institucijama		
3. Medijska kampanja	3.1. Kratki video uradci za TV, ciljani medijski sadržaji o SURZN 3.2. Promocija na društvenim mrežama 3.3. Promocija na web sajtovima institucija sa "pop up" opcijom 3.4. Kampanja na otvorenom: bilbordi, poruke preko led ekrana sa brojevima SOS telefona	Nadležna ministarstva, medijske kuće čiji je osnivač KS i NVO-i	2021./2022.
4. Akcioni planovi	4.1. Svaka ustanova treba da donese plan aktivnosti (termini edukacije, obuke i dr.) za prevenciju seksualnog uznemiravanja i spolno zasnovanog nasilja (u daljem tekstu: SURZN) 4.2. Svaka ustanova treba da izmijene pravilnike/akte/etičke kodekse i integriraju obaveze u vezi sa SURZN 4.3. Svaka ustanova treba da u godišnji plan aktivnosti uključi obaveznu edukaciju o SURZN 4.4. Svaka ustanova treba da podnese godišnji izvještaj Vladi KS o SURZN	Nadležna ministarstva, i institucije čiji je osnivač KS	2021./2022.

Na ovim aktivnostima bi koordinirano trebala raditi nadležna ministarstva sa NVO-ima.
Sarajevo, 08.03.2021. godine